

Nr 270.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes; given Stockholms slott den 21 maj 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 9 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

9 §.

Chef för regemente — — — eller stationen.

Chef för arméfördelning — — — dessa befälhavare.

Där Konungen förordnat, att avdelning av krigsmakten skall lyda under viss regements- eller stationskrigsrätt, äger Konungen tillika föreskriva, att officerare och underofficerare med erfarenhet rörande tjänsten vid avdelningen eller likartad tjänstgöring skola utses att inträda såsom ledamöter i rätten, då mål eller ärende från avdelningen där förekommer, eller att vara ställföreträdare för sådana ledamöter. I sådant fall skall vad ovan i denna § är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att ledamöter och ställföreträdare skola utses av befälhavare och till antal som Konungen bestämmer.

Inträffar stadigvarande — — — av året.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943. Genom lagen upphäves vad genom lagen den 13 maj 1938 (nr 169) om upphävande av 4 § lagen den 11 mars 1927 (nr 50) med vissa till strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes anslutna bestämmelser angående flygvapnet stadgats om fortsatt giltighet av andra stycket i paragrafen.

¹ Senaste lydelse se SFS 1938:168.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga angående *ändring i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes* samt anför följande.

Gällande bestämmelser om krigsrätts sammansättning ha i olika sammanhang visat sig förenade med praktiska olägenheter under nu rådande förhållanden. I skrivelse den 8 januari 1940 har sålunda chefen för marinen hemställt om åtgärder för att sjömilitär sakkunskap måtte tillföras de regementskrigsrätter, under vilka särskilda till marinen hörande avdelningar lyda. Vidare har chefen för flygvapnet i skrivelse den 29 mars 1943 framställt erinran mot att officerare och underofficerare vid Kalmar flygflottilj, under vars regementskrigsrätt Kalmar försvarsområde lyder, i för stor utsträckning toges i anspråk för tjänstgöring i krigsrätten. En ändring av bestämmelserna om krigsrätts sammansättning torde därför böra tagas under övervägande.

Gällande bestämmelser.

Enligt 5 § lagen om krigsdomstolar i dess lydelse jämlikt lagen den 13 maj 1938 (nr 168) skall det finnas regementskrigsrätt vid varje regemente och därmed likställt truppförband av armén, kustartilleriet och flygvapnet samt stationskrigsrätt vid envar av örlogsstationerna. Vidare stadgas i andra momentet av samma paragraf, att särskild krigsrätt må inrättas vid avdelning av krigsmakten, för vilken regements- eller stationskrigsrätt icke är inrättad eller som består av personal, vilken från olika truppförband eller örlogsstationer sammandragits till gemensam tjänstgöring. Sådan krigsrätt kan enligt samma lagrum jämväl inrättas vid avdelning av regemente eller likställt truppförband, som är förlagd å annan ort än huvudstyrkan, samt vid avdelning av flottan, som är förlagd utom örlogsstation. Slutligen medgives i tredje momentet att, där så prövas lämpligt, må bestämmas, att två eller flera av de avdelningar, varom i andra momentet

är fråga, skola lyda under samma särskilda krigsrätt eller att sådan avdelning skall lyda under viss regements- eller stationskrigsrätt.

Med stöd av 5 § tredje momentet har Kungl. Maj:t i kungörelse den 25 september 1942 (nr 812) förordnat bl. a. att till armén, marinen (vid marinen tjänstgörande) eller flygvapnet hörande avdelningar och personal, som i kungörelsen uppräknas, skola lyda under särskilt angivna krigsrätter. Det är enligt föreskrift i denna kungörelse, som Kalmar försvarsområde lyder under regementskrigsrätten vid Kalmar flygflottilj. Motsvarande förordnanden ha jämväl vid andra tillfällen meddelats.

I 8 § i lagen stadgas, vilka militära ledamöter som skola tjänstgöra i krigsrätterna, och i 9 § anges, vilka som skola förordna dessa ledamöter. Chef för regemente eller likställt truppförband av armén, kustartilleriet eller flygvapnet så ock chef för örlogsstation skall inom varje års utgång bland truppförbandets eller stationens personal förordna två officerare av kaptens grad samt en underofficer av fanjunkares eller likställd grad jämte ställföreträdare att under nästföljande år i mål mot officer av kaptens eller lägre grad, i mål mot underofficer eller någon av manskapet eller i mål, som ej rör åtal mot viss person, vara ledamöter i den regements- eller stationskrigsrätt som finnes vid truppförbandet eller stationen. Chef för arméfördelning skall inom varje års utgång förordna fyra till fördelningen hörande regementsofficerare, därav en av överstes grad, jämte ställföreträdare, att under nästföljande år i mål mot regementsofficer inträda som ledamöter i fördelningens regementskrigsrätter. Vad sist sagts skall äga motsvarande tillämpning å bl. a. cheferna för Ostkustens och Sydkustens marindistrikt samt flygvapnet i fråga om dem underlydande trupper.

Då mål angående åtal mot officer eller underofficer förekommer vid ett förbands krigsrätt, gäller enligt 14 §, att officer eller underofficer, som tillhör samma regemente eller samma därmed likställda förband som den tilltalade, ej må vara bisittare i rätten. I stället skola militära ledamöter i krigsrätt vid annat truppförband tjänstgöra i rätten. I de fall då militära ledamöter, vilka lyda under annan befälhavare än den som föranstaltar om rättens sammankallande, skola inkallas till tjänstgöring i krigsrätt, skall denne hos närmast högre befälhavare göra framställning om deras inkallande.

Genom lagen den 11 mars 1927 (nr 50) med vissa till strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes anslutna bestämmelser angående flygvapnet föreskrevs i 4 § andra stycket att, där Konungen jämlikt 5 § 3 mom. lagen om krigsdomstolar bestämde att avdelning av flygvapnet skall lyda under viss regements- eller stationskrigsrätt, Konungen tillika ägde meddela föreskrift därom, att officerare och underofficerare, tillhörande flygvapnet eller beordrade till tjänstgöring vid nämnda vapen, skulle utses att tjänstgöra såsom ledamöter i rätten, då mål eller ärende från avdelning förekomme, eller att vara ställföreträdare för sådana ledamöter. I sådant fall skulle 9 § lagen om krigsdomstolar i tillämpliga delar lända till efterrättelse, dock att antalet ledamöter och ställföreträdare skulle bestämmas av Konungen samt att dessa skulle utses, regementsofficerarna av

chefen för flygvapnet och de övriga av befälhavaren för avdelningen bland dess personal.

Enligt lag den 13 maj 1938 (nr 169) om upphävande av 4 § i 1927 års lag har 4 § upphört att gälla fr. o. m. 1 juli 1938. I fråga om flottilj av flygvapnet, vid vilken rementskrigsrätt då icke inrättats, skall dock vad i paragrafens andra stycke stadgats lända till efterrättelse intill dess sådan krigsrätt träder i verksamhet.

Genom kungl. brev den 13 maj 1938 till chefen för flygvapnet lämnades närmare föreskrifter rörande officerares och underofficerares ur flygvapnet tjänstgöring vid krigsrätter, under vilka vissa angivna flygflottiljer tills vidare skulle höra. Enligt brevet skulle antalet av de i vederbörande krigsrätt utsedda ledamöterna eller ställföreträdarna utgöra: i mål, som avses i 8 § b) av krigsdomstolslagen, två regementsofficerare med två ställföreträdare för dem, i mål, som avses i 8 § c) och d) samma lag och där fråga är om flyghaveri, två officerare eller en officer och en underofficer med en ställföreträdare för envar av dem, samt i övriga mål, som avses i 8 § c) och d) samma lag, en officer och en underofficer med en ställföreträdare för envar av dem.

Utöver föreskrifterna i 4 § andra stycket av 1927 års lag saknas bestämmelser om att officerare och underofficerare ur avdelning, som förklarats skola lyda under viss regements- eller stationskrigsrätt, kunna tagas i anspråk för tjänstgöring i denna krigsrätt.

De inkomna framställningarna.

Chefen för marinen anför i förenämnda skrivelse, att vid handläggningen av mål rörande marinens personal kunde uppkomma behov av sjömilitär sakkunskap i regementskrigsrätt — särskilt beträffande mål, som avsåge vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i tjänsten och där ersättningsskyldighet kunde ifrågakomma — samt att det syntes erforderligt att i sådana fall ledamöter ur marinen inginge i krigsrätten. På grund härav hemställdes, att åtgärd måtte utverkas för att tillföra regementskrigsrätterna sådan sakkunskap. Härvid hänvisades till stadgandet i 4 § lagen den 11 mars 1927 samt till kungl. brevet den 13 maj 1938.

Krigshovrätten har i infortrat utlåtande förklarat sig ej ha något att erinra mot bifall till framställningen.

Chefen för flygvapnet yttrar i sin skrivelse, att det antal officerare och underofficerare vid Kalmar flygflottilj, som jämlikt 9 § lagen om krigsdomstolar kunde ifrågakomma som militära ledamöter i krigsrätt, vore relativt ringa, under det att under nuvarande förhållanden krigsrättssammanträden ofta förekomme vid flottiljen, i de flesta fall föranledda av mål eller ärende som berörde personal ur Kalmar försvarsområde. Beordrandet av militära ledamöter till krigsrätt ur enbart Kalmar flygflottilj medförde därför stora olägenheter för tjänsten vid denna flottilj genom att de beordrade officerarna och underofficerarna vid varje krigsrättssammanträde undandroges sin ordinarie tjänst. Med hänsyn härtill vore det önskvärt, att som militära ledamö-

ter kunde beordras även officerare och underofficerare ur Kalmar försvarsområde och lämpligen då i sådana krigsrättsmål, som berörde personal ur detta och i vilka jämlikt 14 § lagen om krigsdomstolar de militära ledamöterna icke behövde tillhöra annat förband. Härmed vunnes även den fördelen, att militära ledamöter med bättre kännedom om tjänsteförhållandena inom försvarsområdet komme att ingå i krigsrätten.

Även över denna framställning har yttrande avgivits av *krigshovrätten* som förordat den lösningen av de uppkomna svårigheterna, att Kalmar försvarsområde hänfördes under annan krigsrätt än nu, exempelvis under regementskrigsrätten vid Kronobergs regemente.

Departementschefen.

Med nu gällande bestämmelser är det — fränsett det för flygvapnet medgivna undantaget — icke möjligt att, då någon särskild avdelning av krigsmakten lyder under viss regements- eller stationskrigsrätt, anlita avdelningens egen personal för tjänstgöring i krigsrätten vid behandling av mål från avdelningen.

Det torde icke kunna bestridas, att de nuvarande reglerna äro mindre tillfredsställande. Ett stort antal särskilda avdelningar som avses i 5 § 2 mom. lagen om krigsdomstolar ha hänförts under regements- eller stationskrigsrätt. Enbart genom kungörelsen den 25 september 1942 har förordnande därom givits för ett åttiotal avdelningar. Det är uppenbart, att behov av representation i krigsrätten för den särskilda avdelningens personal ej sällan måste uppkomma. Särskilt gäller detta, då en avdelning inom viss försvarsgren, t. ex. marinen, skall lyda under krigsrätten vid ett förband som tillhör annan försvarsgren. Vad chefen för flygvapnet anfört ger vidare vid handen, att arbetet med den underlydande avdelningens mål emellanåt kan bliva alltför betungande för personalen vid det förband, varifrån ledamöterna i krigsrätten nu skola tagas.

Att söka avhjälpa olägenheterna genom att inrätta särskilda krigsrätter för avdelningarna skulle i regel innebära en överorganisation. Det torde i stället vara påkallat att genom en ändring i 9 § lagen om krigsdomstolar generellt öppna i huvudsak samma möjlighet till representation i regements- eller stationskrigsrätten för underställd avdelning som hittills förefunnits allenast för flygvapnets del. I den mån så finnes påkallat torde alltså Konungen böra kunna föreskriva, att då särskild avdelning hänförts under viss regements- eller stationskrigsrätt, officerare eller underofficerare med erfarenhet rörande tjänsten vid avdelningen eller likartad tjänstgöring skola utses att inträda i krigsrätten, då mål eller ärende från avdelningen förekommer. I vad mån sådan föreskrift är erforderlig, bör bliva föremål för övervägande i varje särskilt fall.

Konungen torde böra äga att bestämma, vilken militär befälhavare som skall utse ledamöterna i fråga, samt att fastställa antalet ledamöter och ställföreträdare som skola utses i nu ifrågakvarande ordning.

Därest den föreslagna ändringen i 9 § lagen om krigsdomstolar vidtages, torde vidare tillämpning av 4 § andra stycket i 1927 års lag icke vara påkallad. Stadgandet i lagen den 13 maj 1938 (nr 169) om fortsatt giltighet av sistnämnda lagrum kan fördens skull upphävas.

I enlighet med dessa grunder har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.

¹ Denna bilaga, vilken fränsett viss jämkning av redaktionell natur är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 maj 1943.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 7 maj 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. revisionssekreteraren H. K. H. Holmgren.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 17 maj 1943 avgivna utlåtande över det den 7 maj 1943 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes*; därvid föredraganden hemställer att förslaget som av lagrådet lämnats utan erinran måtte, efter viss redaktionell jämkning, jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Crona.